

דורכי קשת באבחת חרב

כלי הנשק האישיים החשובים ביותר של תקופת המקרא והמשנה היו החרב והקשת - עד כי הם הפכו לשמות נרדפים למלחמה בכלל

האלמותי בספר ישעיה ב, ד: "וְשִׁפְט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכָתַתוּ חֲרֻבוֹתָם לְאַתִּים וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמוֹת. לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה". ברור כי החרב מסמלת - אולי יותר מכל נשק אחר - את המלחמה ואת זוועותיה. אף הפסוק הידוע הזה מעיד על כך: "וַיִּקְרָא אֲבִנֶר אֶל יוֹאָב וַיֹּאבֵד וַיֹּאמֶר הֲלִנְצַח תֹּאכַל חֶרֶב" (שמואל ב, ב, כו). הפסוק הזה הפך בעברית החדשה למטבע לשון, לנכס צאן ברזל. את החרב חוגרים, לאחר מכן שולפים ולאחר מכן היא נטושה, כלומר מוכנה לקרב בזרוע נטויה. תכלית כל הפעולות האלה היא לתת אבחת חרב ("נִתְּתִי אֲבָחַת חֶרֶב" - יחזקאל כא, כ). לבסוף נופלים בחרב והופכים ל"חֲלָלֵי חֶרֶב" (יחזקאל לב, כא). אפשר לסכם בדברי הנביא ישעיהו כא, טו: "כִּי מִפְּנֵי חֲרֻבוֹת נִדְּדוּ מִפְּנֵי חֶרֶב וְנִטְוְשָׁה וּמִפְּנֵי קֶשֶׁת דְּרוּכָה וּמִפְּנֵי כֶבֶד מִלְחָמָה". כנגד החרב הזאת, שהיא "חרב של פורענות" יש בתוספתא גם "חרב של שלום".

גם לסיף - מילה ארמית, מחליפתה של החרב במשנה - יש קשר לשלום. בכמה מדרשים, ובהם ויקרא רבה, מסופר: "תני בשם ר' אלעזר הסיף והספר ניתנו מכורכין מן השמים. אמר להם הקב"ה: אם שמרתם מה שכתוב בספר זה, הרי אתם ניצולים מן הסיף, ואם לאו, סוף שהוא הורג אתכם".

אנחנו משתמשים היום בצירוף "ספרא וסייפא" שפירושו "סופר וסייף", ובטעות יש המבינים אותו "ספר וחרב". זהו כינוי לאדם המשלב רוח ומעשה. האמרה נולדה מהכלאה של הנאמר במדרש הזה עם אמרה אחרת ממסכת עבודה זרה יז, ב בהיפוך משמעות: "אי ספרא לא סייפא ואי סייפא לא ספרא", כלומר "אם הוא סופר הוא אינו סייף, ואם הוא סייף, הוא אינו סופר", ומשמעותו שאין אדם יכול להיות איש רוח ואיש מעשה בעת ובעונה אחת.

מטכ"ל. אומר רד"ק על הפסוק הזה: "כי הוא עיקר כלי המלחמה ודרך הכתוב לזכור במקום זכר גיבורים כמו קשת גיבורים".

על הקשת להיות מתוחה, ובלשון המקרא דרוכה, כדי שתהיה מוכנה לירי. הפועל "דרוך" מרמז על הפעולה שהייתה נעשית כדי למתוח: דריכה ברגל. שלבי הירי של החץ מתוארים במדויק במזמור תהילים יא, ב: "כִּי הִנֵּה הֲרָשָׁעִים יִדְרְכוּן קֶשֶׁת כּוֹנֵנוֹ חָצֵם עַל יָתֵד לִירוֹת בָּמוֹ אֶפֶל לְיוֹשְׁרֵי לֵב". ואלה השלבים: דריכת הקשת - חיבור המיתר ומתיחתו, כינון החץ - משיכת המיתר והחץ לאחור בעוצמה והירייה עצמה. במקרא אחד הכינויים הנפוצים לחייל הרגלי הפשוט הוא "דורכי קשת". הדריכה הזאת החלה להתרחב כבר במקרא לשימושים מטפוריים כמו אצל ירמיה ט, ב: "וַיִּדְרְכוּ אֶת לְשׁוֹנָם קֶשֶׁתָם שֶׁקֶר וְלֹא לְאֱמוּנָה". כאן דורכים את הלשון לשקר, וכדי להסיר כל ספק השאיר הנביא גם את המילה קשת. כיום אנחנו דורכים רובים ואקדחים, והכוונה היא שאנחנו מכניסים כדור לבית הבלעיה של כלי הירייה כך שהוא מוכן לירייה. זאת ועוד, אנחנו דורכים בציפייה לקראת בשורה טובה.

הסיף

הסיף הוא כמובן החרב המקראית. על חשיבות החרב במלחמה בעולם העתיק יעיד הפסוק

ד"ר אשר שפיר
בלשן, עורך ומתרגם. מתמחה בלשון העברית ובסוציולוגיה של הלשון. חיבר את מדריך העריכה "ניסוח בעברית"

מבוא

נוסף על רשימת כלי הנשק בשיחת המוטיוויזיה של הכהן (מסכת סוטה פרק ח משנה א), שנידונה בהרחבה בשלושת הגיליונות הקודמים, יש במשנה רשימת כלי נשק נוספת - במסכת שבת, פרק ו, משנה ד: "לא יצא האיש לא בסיף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברמח ואם יצא - חייב חטאת". התריס כבר נידון בהרחבה ברשימה קודמת, ולכן אתרכו במאמר הזה בשני כלי הנשק הראשונים, שהיו כלי הנשק האישיים החשובים ביותר בעולם העתיק - כמו רובה ה-M16 של חיילי צה"ל כיום.

הקשת

בישעיה פרק ה, פסוקים כז-כח מתואר צבא האויב הערוך ומוכן למלחמה: "אֵין עֶנְךָ וְאֵין כּוֹשֵׁל בּוֹ לֹא יִגְנוּ וְלֹא יִישָׁן וְלֹא נִפְתַּח אָזְנוֹ חֲלָצִיו וְלֹא נִתַּק שַׁרְיָךְ נִעְלִיו. אֲשֶׁר חֲצִיו שְׁנֹנִים וְכָל קִשְׁתָּתָיו דָּרְכוֹת". בתרגום יונתן (תרגום נביאים וכתובים לארמית, מיוחס לתנא יונתן בן עוזיאל) שחי כמה עשרות שנים לפני חורבן הבית השני) מתורגמות המילים "וְכָל קִשְׁתָּתָיו דָּרְכוֹת" ל"וכל קשתתיה מתיחן", כלומר כל הקשתות מתוחות ומוכנות לירות חיצים.

בפסוקים האלה אנו פוגשים את אחד מכלי הנשק הבסיסיים ביותר בעולם הקדום שנעלם רק עם המצאת כלי הירייה. הוא נעדר משיחת המוטיוויזיה של הכהן, אולי כי מרחוק הוא אינו מפחיד כל כך, ואולי משום שבצבא רומא הוא היה פחות בשימוש. יורים אותו ממרחק רב של מאות מטרים, ובלשון ספר בראשית "כמטחוי קשת". הכוונה היא כמובן לחץ ולקשת.

על חשיבות הקשת במלחמה יעיד הפסוק הראשון בקינת דוד את שאול ויהונתן: "וַיֹּאמֶר לְלִמְד בְּנֵי יְהוּדָה קֶשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר" (שמואל ב, א, יח). היום היינו אומרים ש"ללמד בני יהודה קשת" כתוב בפקודות